

netty opetuksen merkitystä hoidon tavoitteiden saavuttamiseksi.» Par. merkitystä tavoitteiden saavuttamiselle.

»Ensimmäinen edellytys hoitosuhteen onnistumiseksi on yhteinen kieli.» Par. onnistumisen edellytys, edellytys onnistumiselle. Rektio edellytys johonkin on myös mahdollinen: Hänellä ei ole edellytyksiä tähän tehtävään.

Kokea-verbin yhteydessä translatiivi sen sijaan on usein luontevin:

»Opiskelija kokee elämän joskus epäoikeudenmukaiselta ja turhalta.» Par. kokee epäoikeudenmukaiseksi ja turhaksi. Ablatiivi selittyy tuntua-verbin rektion vaikutukseksi: Opiskelijasta elämä tuntuu joskus epäoikeudenmukaiselta ja turhalta.

Pitää-verbiin liittyvä essiivi tuppautuu myös kokea-verbin yhteyteen:

»Vanhemmat kokivat lapsensa käyttäytymisen loukkauksena.» Par. kokivat loukkaukseksi.

Virkkeeseen »Pelko ja ahdistus ovat osana hänen jokapäiväisessä kouluelämässään» inessiivi sopisi, jos osana-ilmauksen paikalla olisi mukana. Par. Pelko ja ahdistus ovat osa hänen jokapäiväistä kouluelämäänsä.

Osa rektiovirheistä näyttää siis syntyvän eri rakenteiden risteytyessä. Elatiivi ja illatiivi voivat sekoittua puolestaan usko ja toivomus -sanojen käytössä:

»Lausunto kuvastaa uskoa dollarin laskun väliaikaisuudesta.» Par. uskoa laskun väliaikaisuuteen.

»Potilaiden pitäisi uskaltaa sanoa toivomuksensa hoidon suhteen.» Par. toivomuksensa hoidosta, hoitoa koskevat toivomuksensa.

Tässä esimerkissä on käytetty paperityylistä postpositioilmausta sijamuodon paikalla. Kaksi muuta esimerkkiä samantalaisesta kömpelyydestä:

»Tutkimuksessa kiinnitettiin huomiota sosiaalikäysymyksiin, joissa on esim. palkkauksen osalta vieläkin huomattavia eroja.» Par. — — kiinnitettiin huomiota sosiaalikäysymyksiin, esim. palkkauksessa on — —.

»Eteläisen Afrikan kohdalla suurpoliittisten rintamien kehitystä jarruttaa vielä länsimaiden varovaisuus.» Par. Afrikan eteläosassa.

Rektio-ongelmat voivat olla hyvinkin visaisia — eniten hankaluutta aiheuttavat ilmausten erilaiset merkitysvivahteet. Selvyys- ja tarkkuussyistä rektioita on syytä kuitenkin pohtia. Pulmia ratkottaessa ei pidä unohtaa Nykysuomen sanakirjan sana-artikkeleita, joskin niiden osittainen vanhentuneisuus ja rajallisuus on pidettävä mielessä.

Kaino Laaksonen

Rinnastuskonjunktioita karkuteillä

Virkkeen rakentaminen tuottaa monille kielenkäyttäjille nykyään ilmeisiä vaikeuksia. Ei tunneta tarkoin esim. lauseita liittävien konjunktioiden tehtäviä eikä siksi pystytä hallitsemaan virkekokonaisuuksia. Seuraava esimerkistö on poimittu lähinnä vuoden 1978 ylioppilaslauseista.

Lyhytvirkkeisyys on monen mielestä muodikasta. Kirjoittajat suosivat kevyitä, puhekielenomaisia, mieluiten yksilauseisia virkeitä. Selvästi vaillinaisia lauseita käytetään huomattavan runsaasti itsenäisinä virkkeinä mainoskielen tapaan. Yhä yleisemmäksi on käynyt rinnastuskonjunktioiden sijoittaminen yksinäislauseiden alkuun. Konjunktio ei näissä tapauksissa enää rinnasta saman virkkeen lauseita vaan pisteen rajaamia jaksoja. Luontevinta tällainen käyttö on silloin, kun jälkimmäinen virke suoraan täydentää edellisen virkkeen ajatusta. Näissäkin tapauksissa olisi yhdyslause monesti onnistuneempi ratkaisu. Esim.

»Emme ehkä tarvitsisi tulevaisuudessa niin monia psykiatrisia hoitopaikkoja. Eikä niin moni murtuisi elämän painon alla.»; »Hallit ovat hyödyllisiä niin huippu-urheilijalle kuin tavalliselle kuntoilijallekin. Ja käyttöä halleille kyllä riittää.»; »On keksitty koneita, jotka korvaavat ihmistyön. Mutta kuitenkin ollaan tyytymättömiä.»;

»Hän voi olla ilman koruja. *Tai käyttää yksinkertaisia koruja.*»

Virkkeenalkuinen rinnastuskonjunktio *mutta* on tätä nykyä yleisesti tehtävässä, johon paremmin sopisi adverbi *kuitenkin*. Esim. »Tilanne vaikuttaa kyllä selvältä. *Mutta tuonnin rajoittaminen on tuskin niin yksinkertaista kuin voisi kuvitella.*» Kirjoittajat sijoittavat *mutta*-konjunktion jopa uuden kappaleen ensimmäiseksi sanaksi. Adversatiivisuus on silloin heikkoa; koska *mutta* konjunktiona viittaa edellä olevaan, se luontuu tähän asemaan huonosti. Eimerkkejä tällaisesta kappaleenalkuisesta *mutta*-sanasta: »*Mutta mitä nämä kompleksit ovat, mistä ne johtuvat ja miten ne syntyvät.*»; »*Mutta näistä henkilöistä rakentua ryhmä on vain pieni vähemmistö, jonka jäsenet työskentelevät tarmokkaasti uskonsa puolesta.*»; »*Mutta Helsinkiin rakennettiin kuitenkin Suomen ensimmäinen puhelinlaitos.*» Kaikista näistä kappaleen aloituksesta *mutta* voitaisiin jättää pois sisällön mitenkään kärsimättä.

Sillä-konjunktioilla alkava yksinäislause vaikuttaa vaillinaisemmalta kuin moni muu konjunktioilause. Esim. »Hiihtomäkien tarpeellisin väline on hiihtohissi. *Sillä tuskin kenenkään mielestä on hauska kavuta suuren mäen huipulle omin avuin.*»; »Teinikäisen huippu-urheilijan opiskelu vaikeutuu huomattavasti. *Sillä nykyään on harjoitettava vähintään kaksi kertaa päivässä.*» Virkerakenne vaikuttaisi eheämmältä, jos yksinäislauseet yhdistettäisiin pilkulla yhdeksi virkkeeksi.

Monilauseisten virkkeiden konjunktio-liitokset eivät aina onnistu. Rinnastuskonjunktioita saatetaan käyttää merkitystä vailla olevina konnektoreina, joilla turhaan sidotaan yhteen kuulumattomia aineksia samaan virkkeeseen. Esim. »Tuo lause pitää paikkansa vielä nyky-yhteiskunnassakin *ja huulensa*, että ihmiset ovat nykyisin toisiaan kohtaan paljon »susimaisempia» kuin roomalaiset kansaanaan.»; »Huippu-urheilijoiden keski-ikä on viimeisten kymmenen vuoden aikana laskenut huimasti, *mutta onko myös ajateltu*, ovatko nuoret sekä fyysisesti että psyykki-

sesti tarpeeksi vahvoja voidakseen olla huippu-urheilijoita.» Edelliset virkkeet korjaantuisivat, jos konjunktion sijalle pantaisiin piste.

Rinnastuskonjunktioiden oheen kirjoittajat lisäävät huomattavan usein liitepartikkelin *-han/-hän, -kin, -pa/-pä*. Konjunktio vaikuttaa tällaisissa lauseissa toistevalta, tyhjältä ainekselta, jonka voisi huoletti jättää pois. Esim. »Hallit suorastaan imevät varoja ylläpitoonsa, *mutta onhan jääkiekko hyvin suosittu laji katsojien keskuudessa.*»; »Ne loivat pohjan suomalaisten urheilijoiden menestykselle, *sillä olivathan ensimmäiset urheilusankarimme yleisurheilijoita ja painijoita.*»; »Mutta nuoresta iästä ei ole vain etua, sillä monilta nuorilta urheilijoilta puuttuu varmuutta. *Sillä onhan selvää, että vanhemmalla urheilijalla on enemmän kokemusta.*»

Mutta-konjunktion keskeisiä tehtäviä on adversatiivisuuden, vastakohtaisuuden ilmaiseminen. Seuraavissa virkkeissä on tuskin kyse vastakohdasta. Ne toimisivat paremmin ilman *mutta*-konjunktioita. »Puhelin tuli hämmästyttävän nopeasti Suomeen kaukaisesta Amerikasta, *mutta olihan se mullistava ja hyödyllinen keksintö.*»; »Suomessa ei onneksi tällaista ongelmaa olekaan, *mutta luin kerran haastattelun erästä nuoresta urheilijasta.*»

Virkkeessä »Vanhemman sukupolven urheilijat ovat saaneet väistyä, *sillä niin suureneja nuoret urheilijat ovat olleet useissa lajeissa*» selittävä *sillä* on turha, kun lauseessa jo on sana *niin*. Virkkeessä »Ei riitä, että urheilukentän muoto on hyvä, *sillä kentän muidenkin tilojen on oltava kunnollisia*» konjunktion *sillä* tilalle sopii adversatiivinen *vaan*.

Seuraavassa virkkeessä on muodikasta konjunktioiden käyttöä. Konjunktioiden merkitystä ei juuri ole ajateltu; ne toimivat vain lauseiden liittiminä. »Näin saadaan muiden maiden etumatkaa kiinni, sillä kun Suomessa on ehkä parikymmentä hallia, niin Ruotsissa niitä on noin sata, mutta Yhdysvalloissa ja Neuvostoliitossa niitä on jo useita satoja.» Toisen lauseen *sillä* ja *kun* ovat aiheettomat, koska teks-

tissä ei ilmaista sen paremmin selitystä kuin aikaakaan. Jos ne poistetaan, käy aiheettomaksi myös kolmannen lauseen *min*; lausehan ei osoita seurausta.

Seija Aalto

Väljää *kohde*-sanankäyttöä

Nyky-suomen sanakirjan mukaan *kohde* on 'se, johon jk (toiminta t. tunne) kohdistuu, esine, objekti'. Merkityksenselitys vastannee edelleen *kohde*-sanana normaalia käyttöä (joskaan *esine* ei enää käy synonyymiksi). Varsin usein näkee *kohde*-substantiivina kuitenkin sovitettuna sellaisiin yhteyksiin, joissa sillä ei tarkoiteta minäänlaista toiminnan kohdetta tai joissa »kohteellisuus» on vähintäänkin epämääräinen. Sanasta on tullut muoti-ilmaus, ja kuten muotisanoille usein käy, sen merkitys on osaksi sumentunut.

Suuren sanomalehden pääkirjoituksessa sanottiin hiljan: »Eri ministeriöt ovat ilmoittaneet, että niiden toimialoilla on kohteita, joita käynnistämällä voitaisiin lisätä työpaikkoja. Samoin työkohteita löytynee lisää kunnista, kunhan niiden toteuttamiseen vain käydään entistä aktiivisemmin käsiksi.»

Lukija voi tuskin muuta kuin arvailla, mitä konkreettisia asioita tarkoitetaan »käynnistettävillä» kohteilla ja »toteutettavilla» työkohteilla. (Tiukan asiallisessa kielessä ei liene yleensäkään mahdollista liittää sanaa *kohde* verbien *käynnistää* ja *toteuttaa* objektiiksi.) Esimerkkimme selkeytyisi, jos *kohteita* vaihdettaisiin vaikkapa sanapariin *tarpeellisia rakennustöitä*: sellaisista ymmärtääkseni on kysymys. Jälkimmäisen virkkeen *työkohteita* olisi säilytettävissä, mutta *toteuttamisen* tilalle sopisi paremmin *järjestäminen*.

Yhdyssana *työkohde* tuntuu olevan nykyään hyvin tavallinen varsinkin työllisyydestä ja sen edistämisestä puhuttaessa.

Nyky-suomen sanakirjallekaan se ei ole tuntematon. Joskus siihen kuitenkin sisältyy tarpeetonta hämääryttä, esim. virkkeessä »Kurssilaisilla oli lisäksi mahdollisuus perheytymään tarkemmin niihin työkohteisiin, joihin he tunsivat eniten kiinnostusta.» Yhteydestäkään lukija ei saata päätellä, tarkoitetaanko työpajoja tms. työskentelypaikkoja vai joidenkin ammattinharjoittajien töitä, työtehtäviä. Lauseessa »Teollisuuden järkevämällä sijoittamisella saataisiin monia uusia työkohteita tuottomysalueille» olisi *työpaikka* ilman muuta nasevampi kuin paperinen *työkohde*.

Paljon hataramminkin *kohde*-sanaa väljellään. Jyväskylän—Vaajakosken suuruus- ja suuntaista moottoritiehanketta valaisevan kuvan tekstissä kerrottiin: »Kanavuoren laelta otetussa kuvassa sillat sijoittuvat poimuillen kuvan keskiosaan sijoittuvan tien eri kohteisiin.» *Kohde* näyttää tässä merkitsevän samaa kuin *kohta* (tai *paikka*). Samoin on laita seuraavassa tapauksessa: »Nykyaikaisessa työmarkkinapolitiikassa pyritään erimielisyyksien selvittämiseen neuvotellen mieluummin jo niiden syntymiskohteissa eli työpaikoilla.» Lauseen voisi tiivistää asuun: N. t. p. selvittämään erimielisyydet neuvotellen mieluummin jo työpaikoilla.

Paikka-sanana sijasta on *kohdetta* käytetty seuraavassa esimerkissä: »Virtain Rajaniemi on se kohde, jossa Keski-Suomen alueelta olevat lapset, joiden perheessä on keuhkosairaus on ongelma, saavat lomapaikan.» Tämä muutenkin kömpelö virke olisi kevennettävissä esim. asuun: Virtain Rajaniemessä saavat lomapaikan keski-suomalaislapset, joiden perheessä on keuhkosairautta.

Erityisempiäkin paikkoja *kohteella* väliin tarkoitetaan: »Laajavuori on parhaiten menestyviä Rantaloman kohteita.» Viisainta olisi puhua täsmällisesti *hotelleista*. Jo kymmenen vuotta sitten kerrottiin sanomalehdessä: »[Olutta] on saatu ostaa ainoastaan 1 000 kohteesta, joihin sisältyvät monopoliliikkeen myymälöiden lisäksi kaikki anniskeluravintolat. Vuoden alusta

tilanne muuttuu täydellisesti, sillä olutta on silloin tarjolla ainakin 18 000 kohdeessa.» Oikea sana olisi näissä tapauksissa *myyntipaikka*.

Kovin summittaista on *kohde*-sanan viljely myös seuraavissa esimerkeissä: »Kausalassa on menossa [!] kohde, jossa tarkkaillaan 14 kilometriä pitkän yhteen hitsatun kiskon käyttäytymistä liikenteessä.» Mikäpä estäisi sanomasta yksinkertaisesti: Kausalassa tarkkaillaan – –.

»Mikäli Sinisellä tiellä käsitetään reittiä Norjasta Ruotsin ja Suomen kautta Neuvostoliittoon, olisi ko. tielle saatava vaihtoehtoja, joista Pielaveden suunta olisi eräs kohde.» Virkkeen loppu voisi kuulua: – – joista Pielaveden suunta olisi yksi.

»Kaipaamme kohdetta, mihin pyrim-

me ja minkä hyväksi toimimme.» Kohteeseen voidaan kyllä pyrkiä mutta tuskin sen hyväksi toimia. Tarkempi sana olisi *päämäärä*.

Hienotunteisuusko lienee pannut kirjoittamaan: »Armoton suurkaupunki on myös työntänyt piiristään Espooseen runsaasti heikompaakin ainesta, joka on tullut kunnan sosiaaliviranomaisten kortistoon avustettavina kohteina.» Kun aiheena ei näy olevan sosiaaliviranomaisten kortiston kehitys, sopisi sanoa suoraan: – – jota kunta on joutunut avustamaan. Semanttisesti *kohde*-sanaa on tässä käytetty hyväksyttävästi, mutta tokkopa kirjoittaja olisi siihen tullut tarttuneeksi, ellei sana olisi muodikkuidellaan häntä kiehtonut.

Paavo Pulkkinen